

TÜRKİYE'DE ÇOCUK SAğLIğININ DURUMU 2024

ÇOCUK NÜFUSU:

20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin birinci maddesine göre; onsekiz yaşına kadar her insan çocuk kabul edilir (1). 2022 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre; 85 milyon 279 bin 553 Türkiye nüfusunun 22 milyon 578 bin 378'ini çocuklar (%26,5), çocuk nüfusun da %51,3'ünü erkek, %48,7'sini kız çocuklar oluşturmuştur. Yaş grubuna göre incelendiğinde; 0-4 yaş grubunun çocuk nüfusunun %25,1'ini, 5-9 yaş grubunun %29,4'ünü, 10-14 yaş grubunun %28,5'ini, 15-17 yaş grubunun %17'sini oluşturduğu görülmüştür (2).

2023 ADNKS sonuçlarına göre ise 0-14 yaş çocuk yaş grubu nüfusun oranı 2007'de %26,4 iken 2023'te %21,4'e gerilemiştir (3).

2022 yılında toplam hane halkı sayısı 26 milyon 75 bin 365, 0-17 yaş grubunda en az bir çocuk bulunan hane halkı oranı %44,3'tir. Hane halkı oranı en yüksek il Şanlıurfa (%70,3), en düşük il ise Tunceli'dir (%29,0) (2).

Yeni doğan kişinin yaşaması beklenen ortalama yıl olarak tanımlanan doğuşta beklenen yaşam süresi 2020-2022 dönemi için 77,5'tir. Türkiye'de 7 yaşına ulaşan bir çocuğun ortalama kalan yaşam süresi 71,4 yıl (erkekler için 68,7 yıl ve kızlar için 74,1 yıl) olarak hesaplanmaktadır (4).

15-64 yaş çalışma çağındaki her 100 kişi başına düşen, 0-14 yaş grubundaki çocuk sayısı ile ifade edilen çocuk bağımlılık oranı 2022 ADNKS sonuçlarına göre %32,3 iken, 2023 yılında 31,4'e gerilemiştir (3).

Kaynaklar:

- UNICEF. <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zleşme#~:text=Bu%20S%C3%B6zleşme%20uyar%C4%B1na%20C3%A7ocu%C4%9Fa%20uygulanabilecek,kadar%20her%20insan%20C3%A7ocuk%20say%C4%B1%C4%B1r.> (Erişim Tarihi 25.03.2024)
- TÜİK-İstatistiklerle Çocuk, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674> (Erişim Tarihi 10.03.2024)
- TÜİK-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2023-49684> (Erişim Tarihi 12.03.2024)
- Hayat Tabloları, 2020-2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolar-i-2020-2022-49726> (Erişim Tarihi 15.03.2024)

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

ÇOCUK SAğLIğI GÖSTERGELERİ:

Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri içindeki bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılması hedefi, tüm kalkınma planlarında da yer almış, gerçekleştirilmesi için çaba gösterilmiş, azalma sağlanmasına rağmen istenilen düzeye ulaşamamıştır (1).

Sağlık Bakanlığı'nın yayınladığı sağlık istatistikleri yıllığına göre **2021 yılında tam izlem yapılan gebe oranı %96,1 iken tam izlem yapılan bebek oranı ise %92,4'tür, tam izlem yapılan çocuk oranı %90,6'dır** (2).

Çocuk sağlığı hizmetlerinin en iyi göstergelerinden biri sağlık kuruluşunda yapılan doğumlardır. 2021 yılında doğumların %97,5'i hastanede gerçekleşmiştir (3). Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'nü verilerine göre ise 2022 yılında hastanelerde gerçekleşen doğum oranı %97,3'tür. En az 1 ziyaret şeklinde gerçekleşen antenatal bakım oranı ise %99,7 olarak gerçekleşmiştir (4).

2021 yılında 1 083 336 bebek doğmuş, 2022'de bu rakam 1 035 795 olarak tespit edilmiştir. **2022'de kaba doğum hızı 12,2 olmuştur. Toplam doğurganlık hızı da yıllar içinde azalma göstermiş, 2022'de 1,62'ye düşmüştür** (5,6).

Adolesan doğurganlık hızı çocuk sağlığının çocuk hakları bağlamındaki en önemli göstergelerindedir. 15-19 yaş grubunda bin kadın başına düşen ortalama canlı doğan çocuk sayısını olarak tanımlanan adolesan doğurganlık hızı 2022'de %12 olarak gerçekleşmiştir (7).

En önemli çocuk sağlığı göstergelerinden olan ve bin canlı doğum başına düşen bebek ölümü olarak ifade edilen **bebek ölüm hızı 2022'de 9,2 olarak tespit edilmiştir** (6).

Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü verilerine göre ise 2022 yılında 1.000 canlı doğumda neonatal ölüm hızı 5,7, postneonatal ölüm hızı 3,4, perinatal ölüm hızı ise 10,5 olarak gerçekleşmiştir (5).

Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2022 verilerine göre; DaBT₃ aşılama hızı %99,5, BCG aşılama hızı %98,1 ve HBV₃ aşılama hızı %99,3, KKK aşılama hızı %95,2 ve KPA Rapel aşılama hızı ise %95,3 olarak gerçekleşmiştir. (4).

Türkiye Sağlık Araştırması 2022 sonuçlarına göre; çocuklarda son 6 ay içinde görülen hastalıklar incelendiğinde, 0-6 yaş grubunda %31,3 üst solunum yolu enfeksiyonu görülmüş, ikinci sırada %29,4 ile ishal, üçüncü sırada %6,9 ile alt solunum yolu enfeksiyonları yer almıştır. 7-14 yaş grubu çocuklarda ise %27,1 ile üst solunum yolu enfeksiyonu ilk sıradadır. Yine %19,8 ile ishal ikinci sırada yer almış, %11,2 ile ağız ve diş sağlığı sorunları bunu izlemiştir (7).

Ölüm nedeni istatistikleri incelendiğinde, 2021 yılında 1-17 yaş çocuk ölümlerinde ilk sıradaki neden dışsal yaralanma ve zehirlenmelere olmuştur; bunu sinir sistemi ve duyu organları hastalıkları nedeni ölümler, iyi huylu ve kötü huylu tümörlere bağlı ölümler ve dolaşım sistemi hastalıklarına bağlı ölümler izlemiştir (3).

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

Kaynaklar:

1. Tokuç B. Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye’de ocuk Sağlığının Durumu. 7. Uluslararası 25. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Kongre Kitabı. 14-17 Aralık 2023, 128-139.
2. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2021 <https://www.saglik.gov.tr/TR,95109/saglik-istatistikleri-yilligi-2021-yayinlanmistir.html> (Erişim Tarihi 10.03.2024)
3. TÜİK-İstatistiklerle ocuk, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674> (Erişim Tarihi 10.03.2024)
4. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2022 Haber Bülteni <https://sbsgm.saglik.gov.tr/Eklenti/46511/0/haber-bulteni-2022-v7pdf.pdf?tag1=3F123016BE50268AF4A10917870BF5962AC79ECF> (Erişim Tarihi 10.03.2024)
5. TÜİK-Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Istatistikleri-2022-49679> (Erişim Tarihi 15.03.2024)
6. TÜİK-Doğum İstatistikleri 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2022-49673-temel-dogurancılık-gostergeler> (Erişim Tarihi 20.03.2024)
7. TÜİK-Türkiye Sağlık Araştırması, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Saglik-Arastirmasi-2022-49747> (Erişim Tarihi 17.03.2024)

ÇOCUKLARIN ÖRGÜN EğİTİM İSTATİSTİKLERİ:

Türkiye’de örgün eğitim okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır (1).

Türkiye’de toplam 75 019 okulda 751 565 derslikte 19 904 679 öğrenci (10 263 953 erkek ve 9 640 726 kadın) öğrenim görmektedir. Tüm okullarda 451 867 erkek ve 702 516 kadın olmak üzere toplam 1 154 383 öğretmen eğitim vermektedir (1).

2022/23 okullaşma oranları hesaplanırken, kullanılan nüfus ve öğrenci sayılarında Türkiye’de ikamet eden T.C. vatandaşları kapsamıştır. Türkiye’de ikamet eden yabancı uyruklu nüfus ve yabancı uyruklu öğrenci sayıları kapsam dışında tutularak, tamamlanmış olan en son takvim yılı sonu öğrenci rakamları (Ocak 2023) ve tamamlanmış olan en son nüfus rakamları (31 Aralık 2022) kullanılarak hesaplanmıştır. Okul ncesi okullaşma oranları hesaplamalarına yaz eğitimi öğrenci sayıları dahil edilmemiştir (1).

Türkiye’de dzeltişmiş net okullaşma oranı ilkokulda %96,07, ortaokulda %95,12, ilköğretim okullarında %97,20) ve ortaöğretim okullarında %95,14’tür (2).

Dzeltişmiş Net Okullaşma Oranı: İlgili teorik yaş grubunda bulunup, ilgili eğitim kademesi veya bir st eğitim kademesine devam eden öğrenci sayısının, ilgili eğitim kademesindeki teorik yaş grubundaki toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilir.

İlkokul, ortaokul ve ilköğretim kurumlarında dzeltişmiş net okullaşma oranları bölgelere göre çok büyük değişiklik göstermemektedir. Ortaöğretim kurumlarında dzeltişmiş net okullaşma oranlarının %100 olduğu bölgeler bulunmaktadır (Doğu Marmara, Batı Anadolu, Batı Karadeniz ve Doğu Karadeniz). Dört bölgede ortaöğretim kurumlarında dzeltişmiş net okullaşma oranları Türkiye ortalamasının altındadır: Akdeniz %93,24, Kuzeydoğu Anadolu %91,87, Ortadoğu Anadolu %88,52 ve Güneydoğu Anadolu %83,41 (3).

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

Türkiye’de net okullaşma oranları düzeltilmiş net okullaşma oranına göre daha düşüktür. Net okullaşma oranında yaşına göre olması gereken düzey üzerinden hesaplama yapılmaktadır (3). Milli Eğitim Bakanlığı örgün eğitim istatistiklerine göre okul öncesi eğitim seviyesinde beş yaş net okullaşma oranı, 2021/’22 öğretim yılında %81,6 iken 2022/’23 öğretim yılında %85,0 olarak saptanmıştır. Beş yaş net okullaşma oranı cinsiyete göre incelendiğinde, bu oran erkek çocuklar için %85,2, kız çocuklar için %84,7’dir. İlkokul seviyesinde net okullaşma oranı 2022/’23 öğretim yılında %93,8, ortaokul seviyesinde net okullaşma oranı %91,2 ve ortaöğretim seviyesinde net okullaşma oranı %91,7’dir (2).

Özel eğitim gerektiren bireylere (işitme, görme, ortopedik ve hafif düzeyde zihinsel engelli) hizmet veren, özel olarak yetiştirilmiş personelin bulunduğu, geliştirilmiş eğitim programlarının uygulandığı özel öğretim kurumlarında örgün eğitime devam eden öğrenci sayısı 507 804 olmuştur. Özel eğitim alan öğrenciler örgün eğitimdeki öğrencilerin %2,6’sını oluşturmaktadır. Özel örgün eğitime devam eden öğrencilerin %63,3’ünü erkek öğrenciler, %36,7’sini ise kız öğrenciler oluşturmaktadır (2).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı-Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü arasındaki protokol ve TÜİK ile UNICEF Türkiye arasında imzalanan Mutabakat Zaptı kapsamında yürütülen Türkiye Çocuk Araştırması kapsamında 9 010 hanede 0-17 yaş grubundaki 14 705 çocuk ile ilgili bilgi toplanmıştır. Bu araştırmaya göre 6-17 yaş grubundaki çocukların %89,7’sinin aileleri çocuğunun okul durumu hakkında konuştuğunu, %54,8’i çocuklarının ödevlerine yardım ettiğini, %13,4’ünün aileleri çocuklarının okul derslerinin baskısı altında olduklarını belirtmişlerdir (4).

2023 verilerine göre ortaöğretimde 20 gün ve üzeri devamsızlık oranı %16,4’tür. Salgın dönemine özel uygulamalar nedeniyle 2020’de veri paylaşılmamış, 2021 ve 2022’de ise ortaöğretimde sınıfta kalan öğrenci olmadığı belirtilmiştir. 2023 yıl sonu tahminlerine göre sınıf tekrar oranları mesleki ve teknik eğitimdeki 9. sınıf öğrencilerinde en yüksektir (%27,2) (5).

Ortaöğretim çağında artan okullulaşma oranlarıyla birlikte eğitimden erken ayrılanların oranı azalmıştır. Eğitimden erken ayrılanların oranı 2021’de %23,0 iken, en güncel verilerin bulunduğu 2022’de ise 1,6 yüzde puan azalarak %21,4 olmuştur. Eğitimden erken ayrılıp istihdam edilenlerin oranı erkeklerde %15,7 iken bu oran kadınlarda sadece %4,5’tir (2).

MEB 2022 Yılı İdare Faaliyet Raporu’na göre **2022 yılında “ilköğretimi tamamlayan özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerden ortaöğretime devam edenlerin oranı %88’dir.”** Aynı rapora göre 2022 yılında “özel eğitimde tanı konulan ve yönlendirilen öğrencilerden eğitimlerini tamamlayanların oranı %75’tir (5).

Kaynaklar:

1. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022/’23. ISSN: 1300-0993
2. TÜİK. TÜİK Haber Bülteni. İstatistiklerle Çocuk, 2023. Yayın Tarihi: 19 Nisan 2023, Sayı: 53679. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Cocuk-2023-53679&dil=1>
3. TÜİK ve UNICEF. TÜİK Haber Bülteni. Türkiye Çocuk Araştırması, 2022. Yayın Tarihi: 22 Mart 2022, Sayı: 49744. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Cocuk-Arastirmasi-2022-49744>
4. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Dairesi Başkanlığı, TÜİK ve UNICEF. Türkiye Çocuk Araştırması.

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

<https://www.unicef.org/turkiye/media/16111/file/T%C3%BCrkiye%20%C3%87ocuk%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1%202022.pdf>

5. Eğitim Reformu Girişimi. Eğitim İzleme Raporu 2022-2023.
<https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2023/>

ÇOCUğUN NÜFUS KAYDI VE VATANDAŞLIK HAKKI:

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” kabul edilmiştir. Bu sözleşme Madde 7 ile direkt olarak çocuğun vatandaşlık hakkından bahsetmektedir. Madde 7/1’de: “Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana–babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır” denmektedir.

İnsan olmanın en temel hakkı olan yaşam hakkı “Madde 6/1: Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler” ve “6/2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler” maddeleri ile güvence altına alınmıştır (1).

Türkiye’de nüfus kaydı süreci, vatandaşlık haklarının belirlenmesi ve sosyal hizmetlerden yararlanma gibi önemli konuların temelini oluşturur. Türkiye’de doğan her çocuğun, doğumundan sonra belirli bir süre içinde Nüfus Müdürlüklerine kaydedilmesi zorunludur. (2)

Türk Vatandaşlığı Kanunu’na göre (madde 6) Türkiye’de vatandaşlık hakkı doğumla veya belli koşullarda sonradan kazanılabilmektedir: “Doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılır. Doğumla kazanılan vatandaşlık doğum anından itibaren hüküm ifade eder. Sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı, yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir.” (3).

2018 yılında hayata geçirilen e-Doğum uygulaması ile kamu sağlık kuruluşlarında doğan bebeklerin doğum bildirimlerinin Nüfus Müdürlüğüne gitmeden sağlık kuruluşunda yapılabilmesine olanak sağlanmaktadır. Uygulamaya ek olarak çeşitli sebeplerle sağlık kuruluşunda doğum bildirimini yapamayanların, e-Devlet sistemi üzerinden “Doğum Bildirimi Başvurusu” yapabilmelerine imkan tanınmaktadır (4).

Sığınmacı çocuklar açısından ek bir prosedür bulunmamakta, yetişkinlere uygulanan prosedürün aynısı çocuklar için de geçerli olmaktadır. Refakatçisiz gelen çocukların dilekçe ve beyanları, buldukları yerdeki yetkili makamlar tarafından kabul edilir. Mültecilik statüsü için özel bir belge gerekmez. İlk olarak aile birleşmesi süreci önerilmekte, eğer bu mümkün değilse, çocuğun başvurusu bir psikolog ve avukat eşliğinde gerçekleştirilmektedir.

Sığınmacı çocuklara özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte yabancı çocuklara ait eğitim, sığınma, sağlık, her türlü kötü muameleden korunma gibi haklardan sığınmacı çocuklar da yararlanabilmektedir (6).

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

Kaynaklar:

1. UNICEF, Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> Erişim tarihi: 22.02.2024
2. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim tarihi:05.03.2024
3. T.C. İÇİŐLERİ BAKANLIğI NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŐLERİ GENEL MÜDÜRLÜğÜ, Erişim adresi: <https://www.nvi.gov.tr/dogum-islemleri#:~:text=Bildirilen%20%C3%87ocuklar%C4%B1n%20Vatanda%C5%9F%C4%B1n%C4%B1n%20Belirlenmesine%20%C4%B0li%C5%9Fkin,dayan%C4%B1larak%20baba%20hanesine%20teŐcil%20edilirler> Erişim tarihi:21.02.2024
4. T.C. İÇİŐLERİ BAKANLIğI, Erişim adresi: <https://icisleri.gov.tr/dogum-bildirimi-basvurusu-e-devlet-uzerinden-yapilabilecek> Erişim tarihi:09.03.2024
5. UNHCR BM MÜLTECİ ÖRGÜTÜ, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/tr/cocuk-multecilere-iliskin-turkiyedeki-yasal-cerceve> Erişim tarihi:24.02.2024
6. UNHCR BM MÜLTECİ ÖRGÜTÜ, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/tr/cocuk-multecilere-iliskin-turkiyedeki-yasal-cerceve> Erişim tarihi:24.02.2024

ÇOCUKLARIN SAğLIKLI BESLENME HAKKI:

2022 Türkiye Çocuk Araştırması, yeterli ve dengeli beslenmenin bir göstergesi olarak, çocukların beslenme alışkanlıklarına göre her gün tükettikleri yiyecek ve içecekleri incelemiştir. Araştırmada 0-17 yaş grubunda olan çocuklara her gün tükettikleri yiyecek ve içecekler sorulmuştur. Çocukların %12,7'sinin her gün et, tavuk ya da balık tükettiği; %62,4'ünün ekmek veya makarna gibi tahıl içeren yiyecekler tükettiği saptanmıştır. Yaşlara göre bakıldığında 6-23 aylık çocukların ek gıdaya geçiş sonrası hayvan sütünden yapılan yiyecekleri yeme sıklığı %10,0 iken, bu oran 2-4 yaşta %9,7'e düşmektedir. Et yeme sıklığı 5-9 yaş grubunda %13,0 ile en yüksek düzeydedir. Kuru baklagillerin tüketimi en sık 5-9 yaş grubundadır (%13,0). 2 yaş ve sonrasında çocukların üçte biri her gün cips veya kraker, yaklaşık beşte biri de şeker içeren alkolsüz içecek tüketmektedir. Ergen yaş grubunda ise ekmek ve makarna yeme sıklıkları 10-14 yaşta %17,1, 15-17 yaşta %20,8 olup giderek artmaktadır. Aynı araştırmada erkek çocukların %14,1'i, kız çocukların %11,2'si et, tavuk ya da balık tüketirken, sebze tüketimi sırasıyla %32,5 ve %33,7'dir. Düşük gelir grubunda ise bu oranlar %8,3 ve %27,9'dur. Yüksek gelir grubunda et, tavuk veya balık tüketimi %19,7 ve sebze tüketimi %40,3'tür (1).

Yeterli ve dengeli beslenmenin diğer bir göstergesi anne sütü alımıdır. 2016 yılında yapılan Türkiye Çocukluk Çağı (İlkokul 2. sınıf öğrencileri) Şişmanlık Araştırması'na göre çocukların %95,5'i anne sütü almaktadır. Bölgeler arasında anne sütü alma yüzdesinin (%94,3-96,8) benzer olduğu görülmüştür. Bu yaş grubunda çocukların %76,5'i her gün kahvaltı yapmaktadır (2).

Yeterli ve dengeli beslenmenin diğer bir göstergesi de beden kitle indeksidir. 6-9 yaş grubu çocuklarla yapılan COSI-TUR'a göre, erkek çocukların ortalama vücut ağırlığı 25,5 kg, kızların ise 24,8 kg'dır. Ortalama boy uzunlukları erkeklerde 124,2 cm, kızlarda 122,7 cm'dir.

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

Türkiye'de, ilkokul 2. sınıf çocuklarının %1,5'i normalin altında zayıf, %14,6'sı kilolu ve %9,9'u şişmandır. Ege bölgesi (İBBS-1: %15,9) en yüksek şişmanlık değerine sahipken, İstanbul (İBBS-1: 13,4) ve Batı Karadeniz (İBBS-1: 12,8) Ege bölgesini takip etmektedir. Cinsiyete göre incelendiğinde kilolu ve şişman olan erkek çocukların oranı %24,9, kız çocukların oranı %24,2'dir. Zayıflık ise Türkiye'de %1,5, erkek çocuklarda %1,7 ve kız çocuklarda %1,3'tür. Yaşa göre bakıldığında ise 7 yaş grubu çocukların %15,2'sinin kilolu ve %10,4'ünün şişman olduğu saptanmıştır (2).

Türkiye'de 7-8 yaş arası ikinci sınıf öğrencilerinin obezite durumu ve Sosyo Ekonomik Durum (SED) etkisi ile ilgili olarak yapılan çalışmada, SED önemli bulunmuştur. Daha yüksek SED'un, çocuklukta obezite riskinin daha yüksek olmasıyla önemli ölçüde ilişkili olduğu saptanmıştır. Fiziksel aktivite yapmayan veya etkinliğe günde bir saatten az zaman harcayan çocuklarda obezite riski yaklaşık iki kat daha fazladır (3).

Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması'nda 15-18 yaş grubunda erkek çocukların vücut ağırlığı ortalaması 66,3 kg, kız çocukların vücut ağırlığı ortalaması 58,6 kg'dır. Erkek çocukların beden kütle indeksi 22,2 kg/m², kız çocukların beden kütle indeksi 22,5 kg/m²'dir. Beden kütle indeksi ortalaması 15 ve üzeri yaş çocuklarda 27,8±6,27'dir. 15-18 yaş grubundaki erkekler çocukların %1,2'si zayıf, %34,3'ü normal, %39,9'u fazla kilolu, %23,3'ü obez, %1,3'si ise morbid obez iken, kız çocukların %2,1'i zayıf, %31,2'si normal, %27,6'sı fazla kilolu %32,7'si obez, %6,4'ü ise morbid obezdir. 15-18 yaş grubundaki çocukların %1,7'si zayıf, %32,8'i normal, %34,0'ı fazla kilolu, %27,8'i obez, %3,7'si ise morbid obezdir (4).

Kaynaklar:

1. TÜİK. Türkiye Çocuk Araştırması, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Cocuk-Arastirmasi-2022-49744>. Erişim tarihi: 10.02.2024.
2. "Türkiye Çocukluk Çağı (İlkokul 2. Sınıf Öğrencileri) Şişmanlık Araştırması - COSI-TUR 2016" Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1080, Ankara 2017.
3. N.Yardim, The Impact of Socioeconomic Status (SES) of Families on The Childhood Obesity In Türkiye, Turkish Journal of Population Studies 2023 45: 28-46.
4. Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması (TBSA), T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Yayın No: 1132, Ankara 2019

SAğLIKLI BARINMA HAKKI:

Sosyoekonomik ve politik faktörler sağlık ve refah ile sağlıkta hakkaniyeti etkilemektedir. Sağlıkta hakkaniyet, sosyal, ekonomik, demografik veya coğrafi olarak tanımlanan nüfus grupları arasında sağlık açısından adil olmayan ve önlenemez veya düzeltilebilir farklılıkların olmaması olarak tanımlanmaktadır (1).

Birçok çalışma konut ve sağlık arasında istatistiksel ilişkiler olduğunu göstermiştir (2,3). Kötü konutların astım, kurşun zehirlenmesi, yaralanmalar ve ruh sağlığı sorunlarını (4) ve çocuklarda akut solunum yolu enfeksiyonlarını (5) artırdığı gösterilmiştir.

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

Türkiye İstatistik Kurumunun 2023 yılında yayınladığı raporda, ülkemizde konut sahipliği %56,2'dir. **Kendine ait odası olan çocukların oranı %34,0** iken kendine ait odası olmayan çocuklar arasında, uyumak için kullandığı odayı bir hanehalkı üyesi ile paylaşanların oranı %29,4, iki veya daha fazla hanehalkı üyesi ile paylaşanların oranı ise %36,6'dır. Kendine ait odası olan çocukların oranı yaş grubuna göre incelendiğinde, yaş ilerledikçe kendine ait odası olan çocukların oranının arttığı görülmüştür. Bu oran 0-1 yaş grubunda %23,4 iken 15-17 yaş grubunda %45,3'tür (6).

Okul, yurt, kışla gibi yerler dışında ikamet eden kurumsal olmayan nüfusun %32,6'sı konutunda izolasyon nedeniyle ısınma sorunu yaşamaktadır. Yaklaşık altı kişiden biri (%17,3) konutunda karanlık ve ışık almayan odaların olduğunu belirtmiştir. Değerlendirilen kişilerin %16,5'i konutunda komşulardan veya sokaktan gelen gürültü olduğunu belirtmiştir (6). Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT) 2021 yılı Türkiye verilerine göre ülkemizde %39,1 kişinin kalabalık ev koşullarında yaşadığını belirtmiştir (7).

Konut kolaylıklarına göre kurumsal olmayan nüfus değerlendirmelerinde; katılımcıların yaklaşık tamamına yakını (%99,3) evinde banyo bulunduğunu belirtmiştir. Yapılan değerlendirmelerde katılımcıların %2,1'inin tuvaletinin evin dışında olduğunu belirttiği saptanmıştır. Benzer şekilde katılımcılar evlerin tamamına yakınında (%99,5) mutfak bulunduğunu belirtirken; katılımcıların %3,8'i evlerinde sıcak su sistemi olmadığını belirtmiştir (8).

Avrupa Parlamentosu tarafından 2002 yılında yürürlüğe konulan Binaların Enerji Performansı Direktifine göre İzmir'deki binaların değerlendirildiği bir araştırmada, hiçbir konutta yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmadığı ve en yüksek standartlarda enerji verimliliğine sahip konut saptanmadığı ortaya konulmuştur (9).

6 Şubat 2023'te, Türkiye'nin güneyi ve ortası ile Suriye'nin kuzeyi ve batısını etkileyen 7,8 büyüklüğindeki depremde tahminen 14 milyon kişi, Türkiye nüfusunun %16'sı etkilenmiştir. Birleşmiş Milletler'in kalkınma uzmanları yaklaşık 1,5 milyon insanın evsiz kaldığını tahmin etmektedir (10). Çocuk Vakfı 2023 yılı verilerine göre; Türkiye'de depremde etkilenen çocuk sayısı 4,5 milyondur (11).

Kaynaklar:

1. World Health Organization (WHO). Social determinants of health. (accessed on 19 February 2024). Available online: https://www.who.int/health-topics/social-determinants-of-health#tab=tab_1.
2. Solari C, Mare R. Housing crowding effects on children's well-being. J. Soc. Sci. Res. 2012;41:464-76..
3. Thomas H, Thomas S. Developing empirically supported theories of change for housing investment and health. J. Soc. Sci. Med. 2015;124:205-14.
4. Gan W, Sanderson W, Browning S, Mannino D. Different types of housing and respiratory outcomes. Prev. Med. Rep. 2017;7:124-29. .
5. Ingham T, Keall M, Jones B, Aldridge D, Dowell A, Davies C, Crane J, Draper J, Bailey L, Viggers H, et al. Damp mouldy housing and early childhood hospital admissions for acute respiratory infection: A case-control study. Thorax. 2019;74:849-57. .

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

6. Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri 2023, TÜİK.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53713> Erişim Tarihi: 18.03.2024.
7. Living Conditions in Europe-housing, Eurostat.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics_explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_housing#Housing_conditions Erişim Tarihi:18.03.2024.
8. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021, TÜİK. Erişim:
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581> Erişim Tarihi:18.03.2024.
9. Kazanasmaz T, Uygun İE, Akkurt GG, Turhan C, Ekmen KE. On the relation between architectural considerations and heating energy performance of Turkish residential buildings in Izmir. Energy and Buildings. 2014;72:38-50.
10. United Nations Türkiye. 1.5 million now homeless in Türkiye after quake disaster, warn UN development experts. (accessed on 19 February 2024). Available online:
<https://turkiye.un.org/en/220232-15-million-now-homeless-t%C3%BCrkiye-after-quake-disaster-warn-un-development-experts>
11. Deprem ve Çocuk Sağlığı. (accessed on 19 February 2024). Available online:
<https://cocukvemedeniyet.cocukvakfi.org.tr/index.php/CMD/announcement/view/17>

ÇOCUKLARIN SOSYAL GÜVENLİK HAKKI:

Sosyal güvenlik hakkı, çocukların sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırarak, hastalık ve yoksulluk gibi risklerle baş etmelerine yardımcı olur. Ayrıca, çocukların eğitimine ve sosyal katılımlarına destek vererek, toplumsal dahil olma ve kişisel gelişimlerini teşvik eder (1).

Ülkemizde çocukların sosyal güvenlik hakkına ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır ve son yapılan düzenlemeler ile 18 yaşına kadar her çocuğun genel sağlık sigortası kapsamına alınması önemli adım olarak dile getirilebilir. Aynı zamanda 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılmasının yasaklanması da önemli bir adım olarak sayılabilir (2).

Sosyal güvenlik sistemine göre çocuk;

- 18 yaşını dolduruncaya kadar genel sağlık sigortalısıdır. 18 yaşından küçük çocuğun ana ve babası da yok ise genel sağlık sigortası primi devlet tarafından ödenmektedir.
- Sigortalının veya sürekli iş göremezlik geliri ile malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı almakta iken ölen anne veya babasından gelir veya aylık bağlanan veya toptan ödeme yapılan hak sahibidir.
- Aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrenci olarak iş kazası ve meslek hastalığı ile hastalık sigortası kapsamında bizzat kendisi sigortalıdır.

Kanun'un 34. maddesinin (b) bendinde bu Kanun kapsamında veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmayan veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir ve aylık bağlanmamış çocuklardan;

- 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim yapması halinde 25 yaşını doldurmamışların
- Kurum Sağlık Kurulu kararı ile çalışma gücünü en az %60 oranında yitirip malûl olduğu anlaşılanların

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

- Yaşları ne olursa olsun evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan kızlarının, her birine ölüm aylığının %25'i oranında aylık bağlanmaktadır (3).

Ülkemizde her ne kadar devlet memurlarının aylık kazançlarına ek olarak çocuk yardımı, eşi çalışmayanlar için eş yardımı, doğum ve çeyiz yardımı, kreşte ücretsiz bakım, şartlı sağlık yardımı, şartlı eğitim yardımı gibi destekler veriliyor olsa bile resmi olarak uygulanan bir aile sigortası kolu bulunmamaktadır. (4).

Türkiye'deki sosyal güvenlik hukuku sosyal ve ekonomik anlamda kadının erkeğe bağımlılığının yüksek olduğu gerçeği ile yola çıkılarak kız çocuklarına pozitif ayrımcılık olarak adlandırılabilen bazı düzenlemeler vardır. Bunlardan biri sosyal güvenlik sistemimizde 18 yaşını doldurmamış kız ve erkek çocuklar devlet tarafından korunması gereken kişiler şeklinde belirlenmiştir. Erkek çocuklar 18 yaşına kadar öncelikle sağlık olmak üzere diğer sosyal güvenlik haklarından yararlanabilmekte, 18 yaşından sonra da eğitimi şartının devam etmesi durumunda 25 yaşına kadar bu haklardan faydalanabilmektedir. Fakat kız çocuklarında bu haklardan faydalanabilmesi için herhangi bir yaş sınırı aranmamaktadır. Bu durum ile istenilen çalışmama, evli olmama ve aylık ya da gelir almama şartlarının bazı dezavantajları olmaktadır. Bunlar kız çocuklarını hileli boşanmaya (muvazaalı boşanma), kayıt dışı çalışmaya veya hiç çalışmamaya yönlendirmektedir. Kız çocuklarında yaş sınırının olmaması kızların çalışma yaşamındaki istihdamını da daraltmaktadır (5).

İkinci bir pozitif ayrımcılık şeklinde nitelendirilebilecek uygulama ise ölüm aylığı konusunda karşıımıza çıkmaktadır. Sigortalının ölümü sonrasında kendisinin dul kalan eşi, bekar, dul veya boşanmış kız çocuğuna Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu gereği ölüm sigortası düzenlenir (6). Ülkemizde ölüm sigortasından faydalanmak için erkek çocuklarına yönelik bir yaş sınırlaması varken kız çocuklarına yönelik yaş sınırlaması yoktur. Bu şekilde bir uygulama ekonomik geliri iyi olmayan kız çocuklarını ölüm aylıklarını kaybetmemek için resmi evlilik yapmadan beraber yaşamaya itmektedir (7).

Kaynaklar:

1. Kilkelly U. The child and the European convention on human rights. London: Routledge, 2017; 1-368.
2. Atatanır H. Çocuk yoksulluğu ile mücadelede sosyal güvenlik. Çocuk ve Medeniyet. 2023;8(14):177-188.
3. Resmi Gazete, sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kanunu, 5510 sayılı kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf> Erişim tarihi: 21.03.2024.
4. Şentürk F. Türkiye için bir aile sigortası model önerisi. Sosyal Güvence. 2016;(9): 102-139.
5. Ayan BG. Kız çocuklarının Türk Sosyal Güvenlik Hukukundaki hakları. KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi. 2016;2(2):35-61.
6. Müjdat Şakar. Sosyal Sigortalar Uygulaması (10. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi, 2011; 1-283.
7. Cengiz İ. Muvazaalı Boşanmanın Tespiti ile Ölüm Aylığının Kesilmesi. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi. 2017;(32):1-16.

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ

1. *Fiziksel İstismar*: Çocuğa karşı kasıtlı fiziksel güç kullanılmasıdır (1). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı 2022 yılında, 2021 yılına göre %20,5 oranında artarak 601 bin 754 olmuştur. Bu olaylarda çocukların %43,1'i (259 bin 106 çocuk) mağdur olarak, %34,4'ü (206 bin 853 çocuk) suça sürüklenme sebebiyle (kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla) %22,5'i (135 bin 795) diğer nedenlerden dolayı güvenlik birimlerine gelmiş veya getirilmiştir. Güvenlik birimlerine mağdur olarak gelen 259 bin 106 çocuğun %89,8'ini suç mağduru, %10,1'ini takibi gereken olay mağduru çocuklar olmuştur (2).

2. *Cinsel İstismar*: Çocuğun tam olarak anlayamadığı, onay vermesinin mümkün olamayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da toplumun yasalarına, sosyal normlarına aykırı olacak şekilde bir cinsel etkinliğe dâhil edilmesidir (1). Cinsel istismarın başka bir görünümü olarak kabul edebileceğimiz çocuk yaşta evlilik (3) sıklıkları ülkemizde yıllara göre azalma gösterse de hala önemini sürdürmektedir. Ülkemizde 16-17 yaş grubunda olan kız çocuklarının resmi evlenmelerinin toplam resmi evlenmeler içindeki sıklığı 2021 yılında %2,3 iken 2022 yılında %2,0'ye düşmüştür. Diğer taraftan, aynı yaş grubunda olan erkek çocukların resmi evlenmelerinin toplam resmi evlenmeler içindeki sıklığı 2021 ve 2022 yıllarında %0,1 olmuştur (4).

3. *Duygusal İstismar*: Ebeveyn ya da çocuğa bakan kişinin davranışları ya da sözleriyle çocuğun ruh sağlığını bozacak etkide bulunması ve çocuğun bu nedenle büyüme gelişme ve ruh sağlığı açısından genetik kapasitesine ulaşmasının engellenmesidir (1). TÜİK 2022 Türkiye Çocuk Araştırması verilerine göre 13-17 yaş grubundaki çocukların %92,8'i ebeveynlerinin kendilerini önemseydiğini gösterdiklerini, %91,6'sı ebeveynlerinin onlara ihtiyaç duydukları kadar yardım ettiğini, %87,0'ı ebeveynlerinin, sorunlarını ve endişelerini anlamaya çalıştıklarını belirtmiştir. 13-17 yaş grubundaki çocukların %84,8'i ebeveynlerinin üzdüklerinde kendilerini daha iyi hissetmelerini sağladıklarını, %83,1'i ebeveynlerinin kendi kararlarını vermeleri için cesaretlendirdiğini ve %81,0 ebeveynlerinin yapmaktan hoşlandıkları şeyleri yapmalarına izin verdiklerini bildirmiştir (5).

4. *İhmal*: Çocuğa bakmakla yükümlü kimselerin; çocuğun beslenme, giyinme, barınma, eğitim, sağlık, diş sağlığı ve sevgi gibi temel gereksinimlerini karşılamada ihmal göstermesi, çocuğun beden ve ruh sağlığının veya bedensel, duygusal, sosyal ya da ahlaki gelişiminin engellenmesidir (1). Türkiye'de 2023 yılında 171 bin 881 çift boşanmıştır. 2023 yılındaki boşanmalardan 171 bin 213 çocuk etkilenmiş ve velayete verilmiştir (6). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının verilerine göre 2022 yılında Türkiye genelinde kuruluş bakımı altında bulunan çocuk sayısının 14 bin 141 olduğu görülmektedir (4).

TÜİK 2022 verilerine göre Çocuk Hakları Sözleşmesini duyduğunu belirten 13-17 yaş grubundaki çocukların sıklığı %45,1'dir. Bu sıklık aynı yaş grubundaki erkek çocuklarda %39,1 iken kız çocuklarda %51,4'tür. Hangi haklara sahip olduğunu bilen 13-17 yaş grubundaki çocukların sıklığı %53,3 iken yetişkinlerin genellikle çocuk haklarına saygı duyduğunu düşünen çocukların sıklığı %52,7'dir (4).

Kaynaklar:

1. T.C. Sağlık Bakanlığı. Çocuk İhmal ve İstismarı. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ihmal-istismar.html>.
2. Türkiye İstatistik Kurumu. Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-İstatistikleri-2022-49662>.
3. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği. 2022 Türkiye'sinde Çocuk Olmak, 2022. <https://hasuder.org.tr/wp-content/uploads/2022-Turkiyesinde-Cocuk-Olmak.pdf>.

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

4. Türkiye İstatistik Kurumu. İstatistiklerle Çocuk, 2022. <https://hasuder.org.tr/wp-content/uploads/2022-Turkiyesinde-Cocuk-Olmak.pdf>.
5. Türkiye İstatistik Kurumu. Türkiye Çocuk Araştırması, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Cocuk-Arastirmasi-2022-49744>.
6. Türkiye İstatistik Kurumu. Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2023-53707#:~:text=Bin%20n%C3%BCfus%20ba%C5%9F%C4%B1na%20d%C3%BC%C5%9Fen%20evlenme,binde%206%2C63%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.&text=Bo%C5%9Fanan%20C3%A7iftlerin%20say%C4%B1s%C4%B1%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda,binde%202%2C01%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti>

ÇOCUK İŐÇİLİęİ:

Çocuk işçiliği, tüm ülkelerin gelişmişlik durumuna bakılmaksızın başlıca sorunları arasında yer almaktadır (1).

Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), çocuk işçiliğini “çocuğun yaşına ve işin türüne bağlı olarak, minimum çalışma saatini aşan ve çocuğa zararlı olan işlerde çalışma olarak tanımlamaktadır (2). Mevzuatımızda ise çocuk işçiliğinin tanımı, 4857 sayılı İş Kanunu’nun 71 inci maddesine dayanılarak çıkarılan Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4 üncü maddesinde yapılmıştır. Bu maddeye göre; çocuk işçi, 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişi olarak tanımlanmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu’nun ortak çalışması sonucu yayınlanan raporda çocuk işçiliği ile mücadeledeki ilerlemenin yirmi yıldan beri ilk kez durduğu ve çocuk işçi sayılarının tüm dünya genelinde arttığı belirtilmektedir. Bununla beraber Covid-19 salgınının da etkisiyle tüm dünyada 8.9 milyon çocuk daha 2022 yılının sonuna kadar çocuk işçiliğine itilme riski taşımaktadır (3).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Türkiye’de ekonomik faaliyetlerde çalışan çocuk sayısı 720 000’dir. 2022 yılında TÜİK tarafından yapılmış olan Çocuk İşgücü Araştırmasına dayalı verilere bakıldığında, hane halkı sorumlusu işsiz olan erkek çocuk sayısı binde 613, kız çocuk sayısı binde 596 olarak saptanmıştır (4). Çocukların ekonomik faaliyetlere katılma nedenlerinde ilk sırada ekonomik yoksunluk ve hane gelirine katkıda bulunmak yer almaktadır (5). İlegal yollarla ve informal sektörlerde çalıştırılan çocuk sayısı, Türkiye’de bu sorunun büyümesine yol açmaktadır. Türkiye’de yasal olmayan yollarla çalıştırılan çocuk sayılarının çalıştırılan çocukların %80,0 ’ini oluşturduğu bilinmektedir (6). Öte yandan 2022 yılı istatistiklerine göre Türkiye’de yoksulluk oranı %32,6’dır ve çocuklar bu oranın %42,7’sini içererek en büyük yoksul grup olarak raporlanmaktadır (7). **Hane Halkı İşgücü Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre 15-17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılma oranı %18,7’dir.** 2021 yılında bu oran %16,4’tür. İşgücüne katılma oranı cinsiyete göre incelendiğinde, bu oranın erkek çocuklar için %27,0, kız çocuklar için %10,0 olduğu görülmüştür. 2021 yılında ise bu oran erkek çocuklar için %22,9 kız çocuklar için %9,5’tir (8).

Çalışan çocukların %79,7’si 15-17 yaş grubunda, %15,9’u 12-14 yaş grubunda, % 4,4’ü ise 5-11 yaş grubunda yer almaktadır. Cinsiyete göre incelendiğinde çalışan çocukların % 70,6’ sının

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

erkek, %29,4'ünün ise kız olduğu görülmektedir. alışan ocukların %65,7'si eğitime devam ederken bu oran erkeklerde %65,6, kadınlarda %66,1'dir. Ekonomik faaliyetlerde bulunan çocukların çalışma nedenleri sıralandığında; "Hane halkının ekonomik faaliyetlerine yardımcı olmak" % 35,9 ile ilk sırada yer alırken, bunu % 34,4 ile "meslek ve iş için beceri öğrenmek", % 23,2 ile "hane halkı gelirine katkıda bulunmak" ve "kendini geçindirmek" takip etmektedir. alışan ocukların %30,8'i tarımda, %23,7'si sanayide ve %45,5'i hizmet sektöründe yer almaktadır. Yaş gruplarına göre 5-14 yaş grubunda çalışan çocukların %64,1 ile tarım sektöründe 15-17 yaş grubunda çalışan çocukların ise %51,0 ile hizmet sektöründe ağırlık kazandığı görülmüştür. alışan ocukların %63,3'ü düzenli veya yevmiyeli, %36,2'si ücretsiz aile işçisi, %0,5'i ise kendi hesabına çalışmıştır. alışan ocukların %66,0'sı işyeri türüne göre düzenli/sabit işyerlerinde, %30,4'ü tarlada/bahçede, %3,0'ı gezici, düzensiz veya pazaryerinde, %0,5'i ise evde çalışmaktadır (9).

TÜİK verilerine göre, çalışma nedenleri arasında hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak, iş öğrenmek, meslek sahibi olmak, hane halkı gelirine katkıda bulunmak ve kendi ihtiyaçlarını karşılamak şeklinde-dir. alışan ocukların %63,3'ü ücretli veya yevmiyeli, %36,2'si ücretsiz aile işçisi olarak ve %0,5'i ise kendi hesabına veya işveren için çalıştırılmıştır. Çocukların %35,9'u hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak için, %34,4'ü iş öğrenmek ve meslek sahibi olmak için, %23,2'si hane halkı gelirine katkıda bulunmak için, %6,4'ü kendi ihtiyaçlarını karşılamak için çalıştığını beyan etmiştir. 5-17 yaş grubunda, ev işlerinde ailesine yardımcı olan çocukların oranı (erkek çocuklarında %40,0, kız çocuklarında %51,3 olmak üzere) %45,5 şeklinde-dir. Çocukların %43,5'i hane için alışveriş yapma, ütü yapma, yemek pişirme, ev eşyalarının temizliği gibi işlerde, %23,2'si hanede kendinden küçük çocuklara bakmada, %5,4'ü hanedeki yaşlı/engelli/hasta bir yakına bakmada yardımcı olmuştur (10).

Kaynaklar:

1. Çöpoğlu M. Türkiye'de ocuk işçiliği. İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2018; 357-398.
2. UNICEF, Child Labour. <https://www.unicef.org/protection/child-labour> (Erişim Tarihi: 15.02.2024).
3. Child Labour- FactsandFigures in the World. *Global Estimates 2020, Trendsandthe Road Forward, International LabourOrganizationand United Nations Children'sFund 2021*. https://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_797515/lang--en/index.htm (Erişim tarihi: 15.03.2024).
4. TÜİK, Merkezi Dağıtım Sistemi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=202&locale=tr> (15 .03. 2024).
5. Uluslararası alışma Örgütü Web Sitesi (ILO). (2023). ILO'nun Türkiye'de ocuk İşçiliğiyle Mücadele Programı (2021-2025). https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/WCMS_774760/lang--tr/index.htm (Erişim tarihi: 15 .03. 2024).
6. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2022. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581>. (Erişim tarihi: 18.03. 2024).
7. Türkiye İstatistik Kurumu. 2023. İstatistiklerle ocuk 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674>. (Erişim tarihi: 18.03. 2024).
8. Türkiye İstatistik Kurumu Hane halkı İşgücü Araştırması 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten>. (Erişim tarihi: 18.03. 2024).
9. İstatistiklerle ocuk, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674#:~:text=Hanehalkı> (Yayım tarihi: 18 Nisan 2023)

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

10. Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Programı (2017-2023), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Genel Müdürlüğü, 2017 https://www.csgeb.gov.tr/medias/11752/cocuk_isciligi_rev_23032017.pdf (Erişim tarihi: 15.02.2024).

ÇOCUKLARIN BAğIMLILIKLARDAN KORUNMA HAKKI:

Tütün, Alkol, Madde Bağımlılığı:

Bağımlılık; bir maddenin ruhsal, fiziksel ya da sosyal sorunlara yol açmasına rağmen, alımına devam edilmesi, bırakma isteğine karşılık bırakılamaması ve maddeyi alma isteğinin durdurulamamasıyla seyreden tedavi edilebilir, kronik bir beyin hastalığı olarak tanımlanmaktadır (1).

Dünya Uyuşturucu Raporu 2023'e göre, dünyada uyuşturucu kullanımı hala yüksek düzeydedir. Dünyada 15-64 yaş aralığındaki nüfusun %5,8'i bir uyuşturucu kullanmaktadır. 2021 yılında 15-64 yaş aralığındaki her 17 kişiden biri son 12 ay içinde bir uyuşturucu kullanmıştır (2).

Türkiye'deki bağımlılık durumu değerlendirildiğinde; Türkiye Genel Nüfusta Tütün, Alkol ve Madde Kullanımına Yönelik Tutum ve Davranış Araştırması 2018 raporuna göre ülkemizi temsil eden 15-64 yaş örneklemin %5,8'i hayatında en az bir kere yatıştırıcı/sakinleştirici ilaç, %3,1'i hayatında en az bir kere madde kullanmıştır. Hayatında en az bir kere madde kullananların çoğunluğunu (%35,4) 15-24 yaş grubu oluşturmaktadır (3).

Türkiye'de genel nüfusta tütün ürünü kullanım yaygınlığına bakıldığında; Küresel Gençlik Tütün Araştırması 2017'ye göre ülkemizde 13-15 yaş grubunda en az bir defa bir tütün ürünü deneme %40,2, sigara %28, nargile %24,6, halen tütün ürünü kullanma %17,9'dur (4).

Ülkemizde yapılmış olan diğer çalışmalarda üniversite öğrencilerinde sigara kullanım sıklığıнын %20 ile %48 arasında değiştiiği ve her gün sigara kullananların önemli bir bölümünün 15-17 yaş döneminde sigaraya başladığı görülmüştür (5).

Bingöl il merkezinde 14-18 yaş grubunda yapılan bir araştırmada, adolesanlarda sigara içme sıklığı %15,8, sigara dışında bağımlılık yapıcı herhangi bir madde kullanma sıklığı %5 olarak saptanmıştır (6).

Madde kullanımı ile ilgili ülkemizdeki veriler toplumsal durumu yansıtmadığı gibi güncel durumu da takip edememektedir.

Kaynaklar:

1. National Institute on Drug Abuse, "Drugs, Brains, and Behavior: The Science of Addiction: Introduction | NIDA," last modified --, Erişim tarihi 21 Nisan, 2024, <https://nida.nih.gov/publications/drugs-brains-behavior-science-addiction/introduction>.
2. "World Drug Report 2023," United Nations : Office on Drugs and Crime, Erişim tarihi 21 Nisan, 2024, <http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2023.html>.
3. 3 Türkiye Genel Nüfusta Tütün, Alkol ve Madde Kullanımına Yönelik Tutum ve Davranış Araştırması 2018, <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Duyurular/T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99DE%20GENEL%20N%C3%9CFUSTA%20T%C3%9CT%C3%9CN%20ALKOL%20VE%20MAD>

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

[DE%20KULLANIMINA%20Y%C3%96NEL%C4%B0K%20TUTUM%20VE%20DAVRANI%C5%9E%20ARA%C5%9ETIRMASI.pdf](#)

4. Küresel Genelik Tütün Araştırması, 2017, https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/tutun-ve-madde-bagimlilik-ile-mucadele-db/dokumanlar/KGTA-2017_pdf.pdf
5. Pinar Okyay et al., "Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Birinci Sınıf ğrencilerinde Sigara Kullanımı ve İlişkili Faktörler," MeandrosMedicalAnd Dental Journal 17, no. 3 (2016): 146–152, Erişim tarihi 21 Nisan, 2024, <http://search/yayin/detay/209274>.
6. Burak Mete, Vedat Syiler, and Erkan Pehlivan, "Adölesanlarda Sigara İçme ve Madde Kullanma Prevalansı," Bağımlılık Dergisi 21, no. 1 (March 31, 2020): 64–71, Erişim tarihi 21 Nisan, 2024, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bagimli/issue/50478/681782>.

Davranışsal Bağımlılıklar:

Davranışsal bağımlılık, süreç bağımlılığı (1) veya maddeyle ilgili olmayan bozukluk (2), kişinin fiziksel, zihinsel, sosyal veya finansal refahı üzerindeki olumsuz sonuçlara rağmen, maddeyle ilgili olmayan ödüllendirici bir davranışa girme zorunluluğunu içeren bir bağımlılık Őeklidir (3). Bu davranışsal bağımlılıklar, Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (ICD-11) ve Ruhsal Bozuklukların Teşhis ve İstatistik El Kitabı'nda (DSM-5) kumar bozukluğu ve oyun bozukluğu gibi tanınanların yanı sıra bağımlılık yapan internet kullanımı, sorunlu akıllı telefon kullanımı ve alışveriş/satın alma bozukluğu gibi varsayılan davranışsal bağımlılıkları içerirken, kompulsif cinsel davranış bozukluğu "Dürtü kontrol bozukluğu" altında yer almaktadır (4).

Tokat'ta 2019 yılında 506 niversite ğrencisinde Young İnternet Bağımlılık leği kullanılarak yapılan bir çalışmada internet bağımlılığı oranı %1,4, riskli internet kullanım oranı %34,8 olarak tespit edilmiştir (5). Konya'da 2023 yılında 430 lise ğrencisi ile yapılan Young İnternet Bağımlılık leği kullanılarak yapılan bir nested vaka kontrol çalışmasında problemlili internet kullanım oranı %16,5 olarak tespit edilmiştir (6). Trabzon'da 2023 yılında 6337 niversite ğrencisinde Kumar Oynama leği kullanılarak yapılan bir çalışmada kumar bağımlılığı prevalansı %2,3 olarak bulunmuştur (7). Sakarya'da 2714 ortaokul öğrencisinde ocuklar İçin Dijital Oyun Bağımlılığı leği kullanılarak yapılan bir çalışmada öğrencilerin %45,5 riskli, %10,4' oyun bağımlısı grubunda yer almıştır (8). İzmirden 127 ilköğretim öğrencisinde ocuklar İçin Dijital Oyun Bağımlılığı leği kullanılarak yapılan bir çalışmada öğrencilerin %39,4 riskli, % 2,4' yüksek düzeyde bağımlı grubunda yer almıştır (9). Kırıkkale'de 481 lise ğrencisinde Dijital Oyun Bağımlılığı leği kullanılarak yapılan bir çalışmada öğrencilerin %29,1 riskli, % 2,1'i yüksek düzeyde bağımlı grubunda yer almıştır (10).

Kaynaklar:

1. Smith DE. Theprocessaddictionsandthenew ASAM definition of addiction. J Psychoactive Drugs. 2012;44(1):1-4
2. [Diagnosticand Statistical Manual of MentalDisorders](#) (DSM-5-TR). AmericanPsychiatricAssociation Publishing, Washington, DC, 2022; pp. 661
3. Stein DJ, Hollander E, Rothbaum B O. [Textbook of AnxietyDisorders](#). AmericanPsychiatricPub., Washington, DC, 2010; pp. 359

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

4. Report on Behavioral Addictions and Other Addictive Disorder.
https://pnsd.sanidad.gob.es/profesionales/sistemasInformacion/sistemaInformacion/pdf/2023_Informe_Adicciones_Comportamentales_resumen_ejecutivo_en.pdf
5. Yılmaz G. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Öğrencilerin Depresyon Düzeyi ve Sosyodemografik Özellikleri ile İlişkisi. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı. Tıpta Uzmanlık Tezi. 2019;Tokat
6. Çiçek E, Uçar MT, Öztürk M. Risk Factors Associated with Problematic Internet Use in High School Students: A Nested Case- Control Study. Addicta: The Journal on Addictions, 2023;10(2):115-126
7. Bayraktar AK. Trabzon ili Üniversite Öğrencilerinde Teknoloji ve Kumar Bağımlılığı ve Etkili Faktörler. Karadeniz Teknik Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı. Tıpta Uzmanlık Tezi. 2023;Trabzon
8. Arslan Yağız R. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı ile Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumları ve Tutumları Stilleri Arasındaki İlişkisi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. 2023;İstanbul
9. Cicioğlu GA. 10-14 Yaş Ergenlerde Dijital Oyun Bağımlılığı, Oyunsallık, Öz Yeterlik ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. 2024;Ankara
10. Şen İ. Lise Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı: Kırıkkale Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. 2023;Aksaray

HASUDER Çocuk, Ergen ve Okul Sağlığı Çalışma Grubu adına Prof. Dr. Türkan Günay Prof. Dr. Deniz Odabaşı, Prof. Dr. A. Ferdane Oğuzöncül, Prof. Dr. Hilal Özecebe, Prof. Dr. Edibe Pirinçi, Prof. Dr. Burcu Tokuç, Doç. Dr. Banu Babaoğlu, Doç. Dr. Nazan Yardım, Dr. Öğr. Üyesi Burcu Küçük Biçer, Uzm. Dr. Ege Eruçar, Dr. Öğr. Üyesi Osman Kurt, Uzm. Dr. Fatma Nur Karaçorlu, Uzm. Dr. Tülin Çoban, Uzm. Dr. Damla Özyürek, PhD Dr. Esra Çiçek, Uzm. Dr. Serap Baysal, Uzm. Dr. Bükre Çıkman, Arş. Gör. Dr. Şule Kavak Genç, Uzm. Dr. Nurcan Şentürk tarafından hazırlanmıştır.